

BS/45/2010

**SPOSOBY GOSPODAROWANIA
PIENIĘDZMI W GOSPODARSTWACH
DOMOWYCH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
4 lutego 2010 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Od wielu lat regularnie badamy opinie na temat poziomu życia rodzin i warunków materialnych gospodarstw domowych. Dzięki temu możemy uchwycić zmiany w ekonomicznym wymiarze życia polskiego społeczeństwa. Poza ocenami, analizujemy również przewidywania respondentów dotyczące kondycji finansowej ich rodzin w najbliższym roku. Uzyskane wyniki co miesiąc publikujemy w komunikacie poświęconym nastrojom społecznym¹. Ponadto, aby lepiej uchwycić rzeczywistą sytuację finansową Polaków, raz w roku pytamy respondentów o sposoby gospodarowania pieniędzmi w ich gospodarstwach domowych, a także o ewentualne zagrożenie biedą.

Wyniki tegorocznych badań² po raz kolejny potwierdzają, że pod względem materialnym polskim rodzinom żyje się coraz lepiej. Coraz mniej jest gospodarstw realnie zagrożonych ubóstwem. Mimo że światowy kryzys gospodarczy w początkowej fazie spowodował wzrost społecznych obaw o przyszłość, po roku sytuacja właściwie powróciła do normy, a oceny respondentów są ponownie względnie stabilne, można nawet zauważyć tendencję do poprawy.

POZIOM ŻYCIA RODZIN

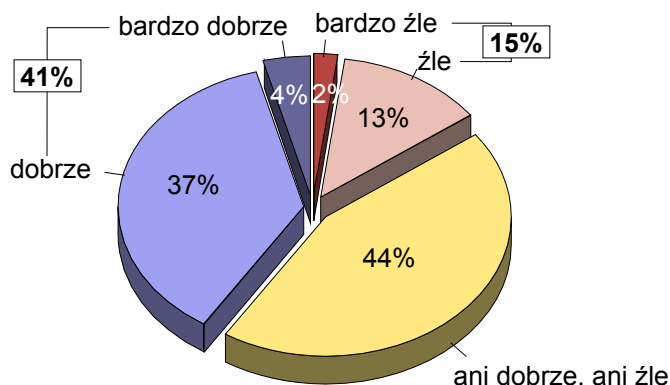
OCENY

Z badania przeprowadzonego w marcu tego roku wynika, że dwie piąte badanych (41%) ocenia, że im i ich rodzinom żyje się dobrze (w tym 4% twierdzi, że bardzo dobrze). Nieznacznie więcej respondentów (44%) określa sytuację swojej rodziny jako przeciętną, natomiast co siódmy (15%) deklaruje, że jemu i jego rodzinie żyje się źle (w tym 2% uważa, że bardzo źle). Jak widać, odsetek osób zadowolonych z poziomu życia swoich rodzin jest niemal trzykrotnie większy niż odsetek niezadowolonych (41% wobec 15%).

¹ Zob. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w marcu”, marzec 2010 (oprac. R. Boguszewski).

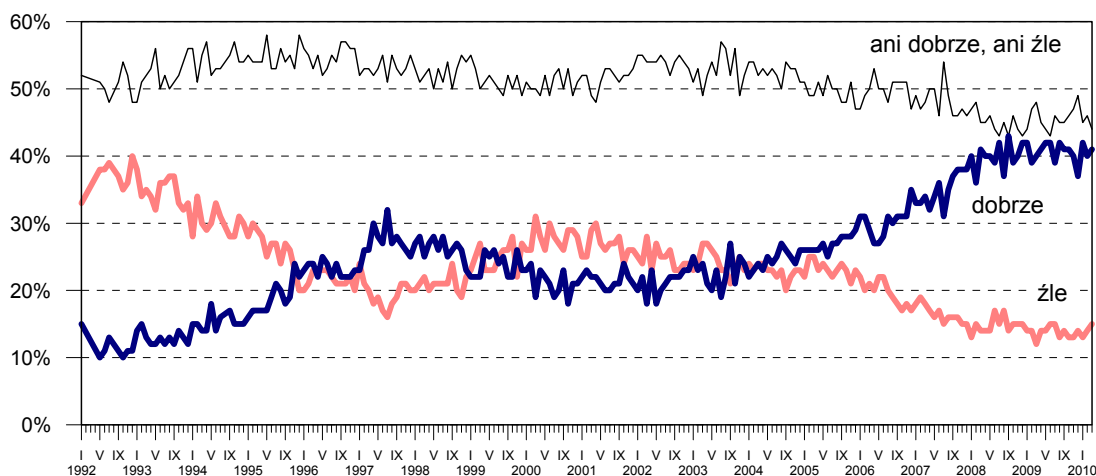
² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (238) przeprowadzono w dniach 4–10 marca 2010 roku na liczącej 995 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY OBECNIE PANU(I) I PANA(I) RODZINIE ŻYJE SIĘ:

Poziom życia zdecydowanie najgorzej oceniany był na początku lat dziewięćdziesiątych – wówczas odpowiedzi negatywne nawet trzykrotnie przeważały nad pozytywnymi. Bez względu jednak na zmienne liczebności tych wskazań, w ostatnim dwudziestoleciu zawsze największa grupa badanych oceniała, że im i ich rodzinom żyje się przeciętnie – ani dobrze, ani źle. W związku z tym wzrost liczby ocen złych zazwyczaj następował kosztem spadku ocen dobrych i na odwrót. Od początku 2008 roku opinie na temat poziomu życia – pomijając nieznaczne wahania – w zasadzie pozostają stabilne. Można zatem wnioskować, że kryzys gospodarczy nie wpłynął istotnie na zmianę sytuacji polskich rodzin.

RYS. 2. CZY OBECNIE PANU(I) I PANA(I) RODZINIE ŻYJE SIĘ:

Pominięto „trudno powiedzieć”

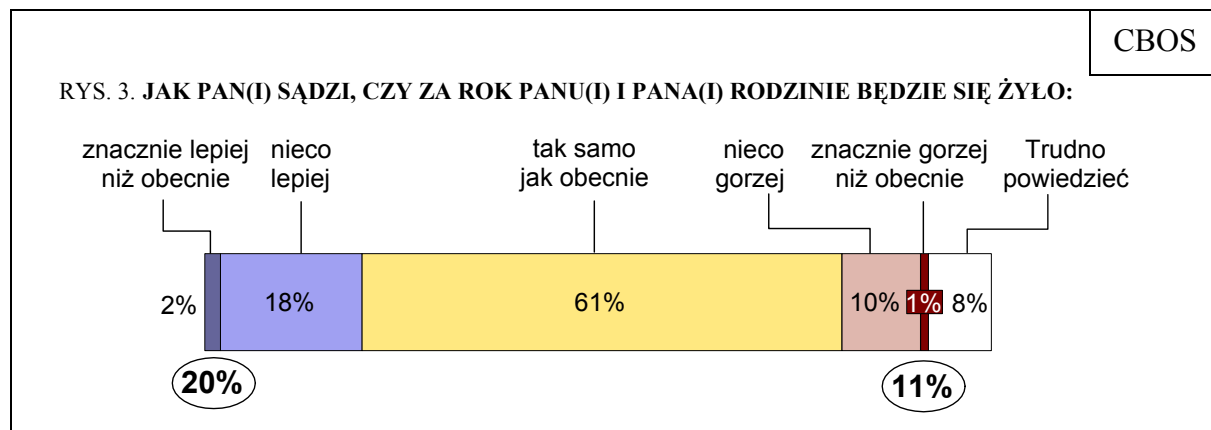
Tabela 1

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2009						2010						
	w procentach												
- dobrze	40	41	42	42	39	42	41	41	40	37	42	40	41
- ani dobrze, ani źle	48	45	44	43	46	45	45	46	47	49	45	46	44
- źle	12	14	14	15	15	13	14	13	13	14	13	14	15

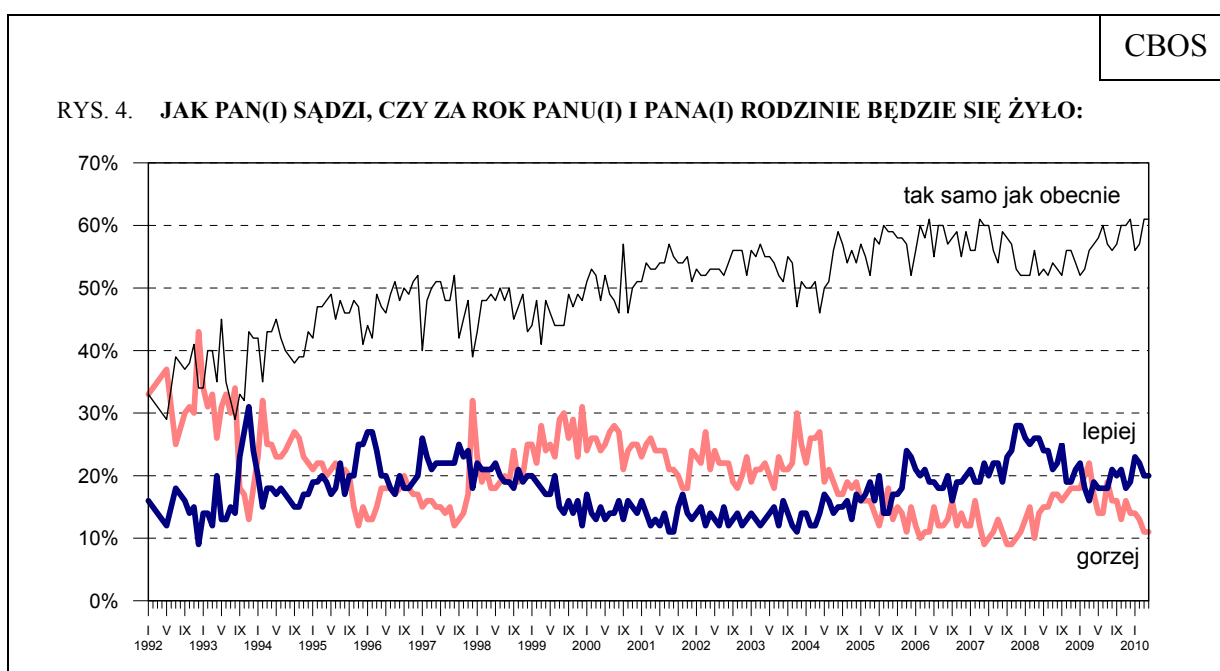
Opinie o tym, jak żyje się badanym i ich rodzinom, są silnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Zadowolenie najczęściej wyrażają osoby najlepiej oceniające swoje warunki materialne, o najwyższych dochodach *per capita*, a także mające wyższe wykształcenie. Ponadto subiektywne oceny poziomu życia są zdecydowanie najlepsze wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem. Natomiast im gorsze warunki materialne, niższe dochody na osobę w rodzinie oraz wykształcenie respondenta, a także im starszy wiek, tym na ogół mniejsza satysfakcja z poziomu życia. Niezadowolenie jest też najczęstsze wśród bezrobotnych, emerytów, rencistów oraz rolników.

PRZEWIDYWANIA

Niemal dwie trzecie badanych (61%) zakłada, że w najbliższym roku poziom życia ich rodzin się nie zmieni. Jedna piąta (20%) ma jednak nadzieję na poprawę (w tym 2% jest zdania, że będzie im się żyło znacznie lepiej niż obecnie), natomiast co dziewiąty ankietowany (11%) spodziewa się pogorszenia, w tym tylko jeden na stu (1%) uważa, że będzie ono znaczne. Przewidywania optymistyczne są zatem niemal dwukrotnie częstsze niż pesymistyczne (20% wobec 11%).

W ostatnich latach obserwowaliśmy wyraźne wahania opinii w przewidywaniach dotyczących poziomu życia respondentów i ich rodzin w najbliższym roku. Od jesieni 2006 roku do września 2008 roku notowaliśmy znaczny wzrost odsetka optymistów i ich przewagę nad pesymistami. W kolejnych miesiącach grupy osób przewidujących poprawę oraz tych, które spodziewały się pogorszenia, były liczebnie prawie takie same. W marcu 2009 roku po raz pierwszy pesymiści wyraźnie przeważali nad optymistami. Jednak miesiąc później przewidywania ponownie się poprawiły i – pomijając jednorazowe wahanie w lipcu ubiegłego roku – od tego czasu powoli, ale systematycznie maleje odsetek osób uważających, że im i ich rodzinom będzie się żyło gorzej niż obecnie.

Pominięto „trudno powiedzieć”

Tabela 2

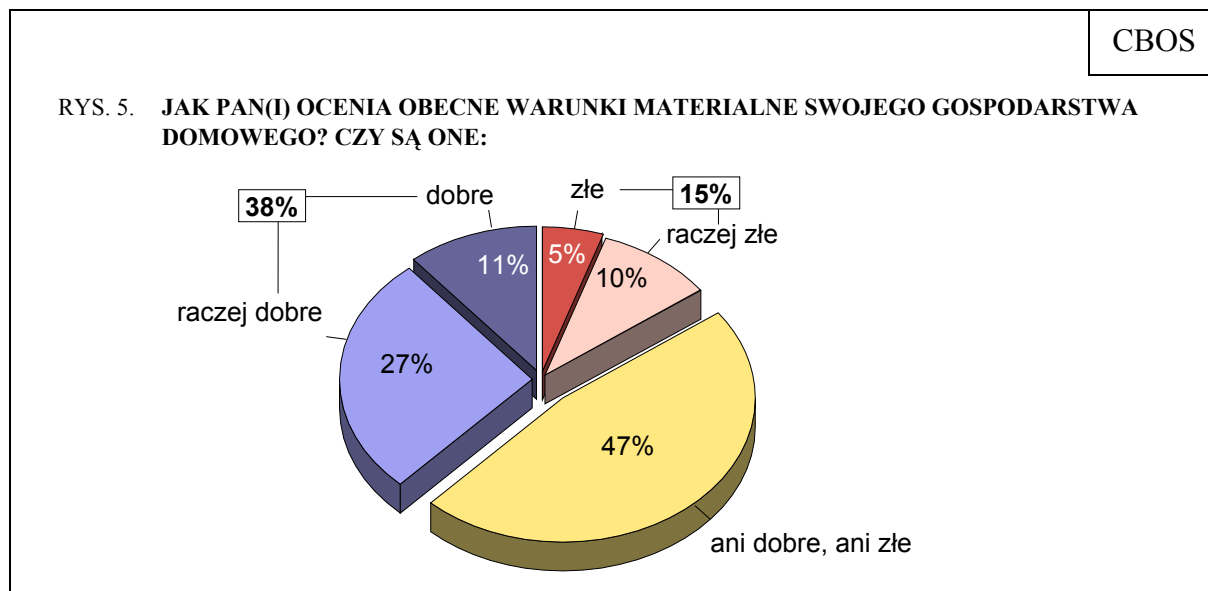
Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2009										2010		
	w procentach												
– lepiej	16	19	18	18	18	21	20	21	18	19	23	22	20
– tak samo	56	57	58	60	57	56	57	60	60	61	56	57	61
– gorzej	22	17	14	14	19	16	16	13	16	14	14	13	11
Trudno powiedzieć	6	7	10	8	6	7	7	6	6	6	7	8	8

We wszystkich analizowanych grupach społeczno-zawodowych najbardziej popularna jest opinia, że najbliższy rok nie przyniesie żadnych zmian w poziomie życia rodzin. Większy optymizm w tym względzie wykazują przede wszystkim pracujący na własny rachunek, a także osoby w wieku od 25 do 34 lat, gospodynie domowe, uczniowie i studenci. Do pesymistów przeważnie należą respondenci najgorzej oceniający własne warunki materialne, osoby mające co najmniej 65 lat, emeryci oraz robotnicy niewykwalifikowani (zob. tabele aneksowe).

WARUNKI MATERIALNE GOSPODARSTW DOMOWYCH

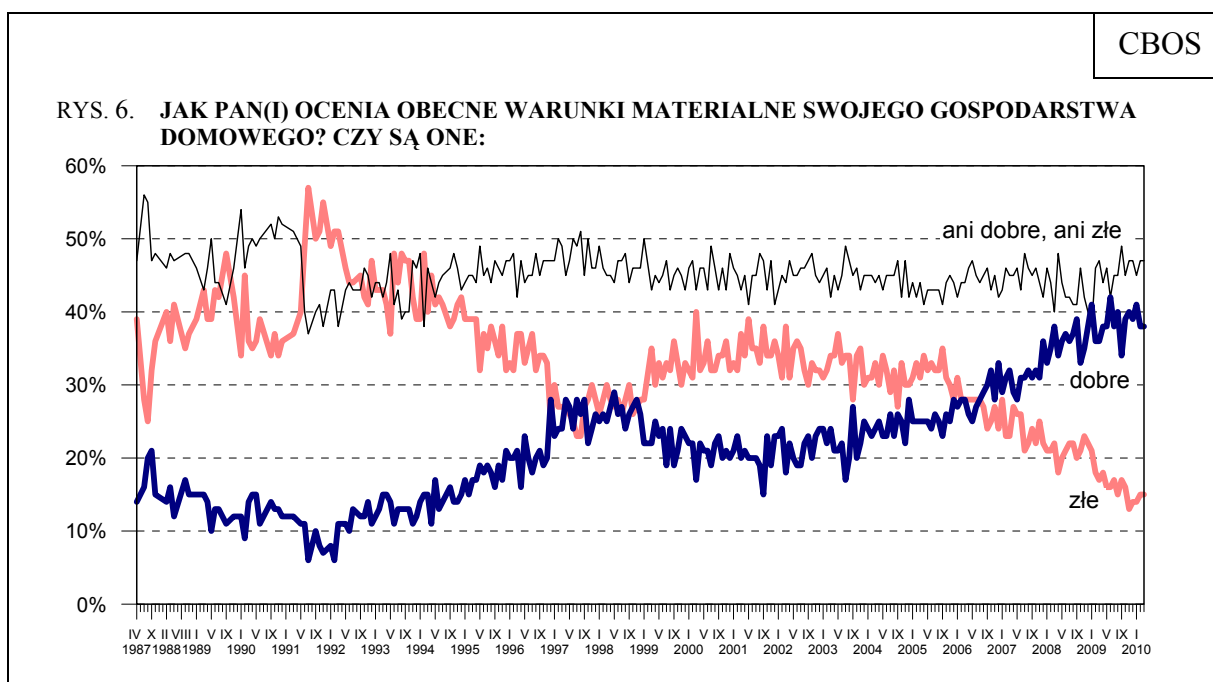
OCENY

W marcu niemal dwie piąte ankietowanych (38%) oceniało warunki materialne swoich gospodarstw domowych jako dobre. Prawie połowa (47%) uznawała je za przeciętne, natomiast co siódmy badany (15%) był zdania, że jego rodzina żyje w złych warunkach. Widać więc, że nadal ponad dwukrotnie więcej jest zadowolonych z kondycji materialnej swojej rodziny niż niezadowolonych (38% wobec 15%).

Od połowy lat dziewięćdziesiątych największa grupa Polaków określała warunki materialne swoich gospodarstw domowych jako przeciętne (*ani dobre, ani złe*), zmieniały się natomiast proporcje ocen dobrych i złych. Do połowy 1996 roku mieliśmy do czynienia ze znaczną przewagą ocen negatywnych nad pozytywnymi. Później ich odsetki zaczęły się

równowagę i w kolejnych dwóch latach utrzymywała się chwiejna równowaga. Na początku 1999 roku ponownie nastąpiło wyraźne pogorszenie subiektywnych ocen warunków materialnych gospodarstw domowych. Stan ten utrzymał się do drugiej połowy 2005 roku, po czym zrównała się liczba osób zadowolonych i niezadowolonych, a od września 2006 roku opinie pozytywne zaczęły wyraźnie przeważać nad negatywnymi. Tendencja wzrostowa, z niewielkimi wahaniami, nie uległa zahamowaniu nawet w obliczu światowego kryzysu gospodarczego.

Do marca 1992 roku pytanie brzmiało: „Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?”, a środkową kategorią skali było „średnie, przeciętne”

Tabela 3

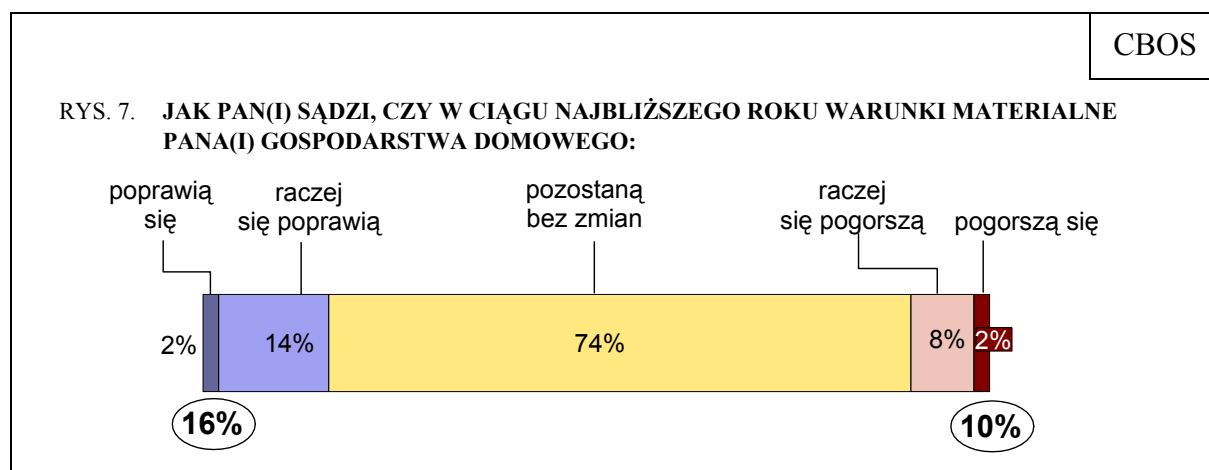
Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2009										2010		
	w procentach												
– dobre	36	38	38	42	38	40	34	39	40	39	41	38	38
– ani dobre, ani złe	47	44	46	42	45	45	49	45	47	47	45	47	47
– złe	17	18	16	16	17	15	17	16	13	14	14	15	15

Stopień zadowolenia z warunków materialnych jest silnie zróżnicowany społecznie (zob. tabele aneksowe). Najlepiej oceniają je badani o najwyższych dochodach na osobę w rodzinie, najlepiej wykształceni, a spośród grup społeczno-zawodowych – przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem, osoby pracujące na własny rachunek, pracownicy administracyjno-biurowi oraz średni personel i technicy. Swoje

warunki materialne wysoko oceniają także uczniowie i studenci oraz osoby w wieku od 25 do 34 lat. Natomiast im niższe dochody *per capita* i poziom wykształcenia badanych, tym gorsze subiektywne oceny własnych warunków materialnych. Negatywnie oceniają je przede wszystkim bezrobotni, robotnicy niewykwalifikowani i renciści.

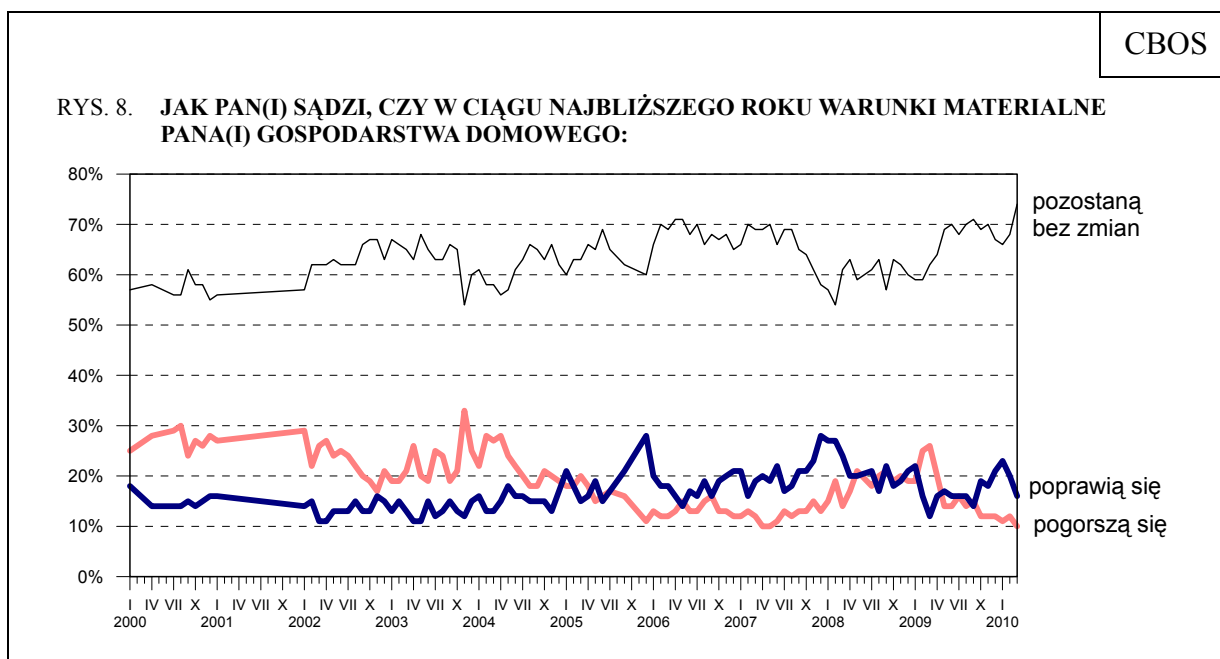
PRZEWIDYWANIA

Zdecydowana większość badanych (74%) uważa, że w ciągu najbliższego roku kondycja materialna ich rodzin pozostanie bez zmian. Prawie co szósty respondent (16%) oczekuje poprawy, jednak nadzieja ta zazwyczaj wyrażana jest ostrożnie (14% uważa, że warunki materialne ich rodzin raczej się poprawią). Pogorszenia sytuacji materialnej swojej rodziny obawia się co dziesiąty ankietowany (10%), w tym dwóch na stu (2%) mówi o tym w sposób zdecydowany.

Z perspektywy ostatnich dziesięciu lat widać, że niezmiennie największy odsetek badanych jest przekonany o stabilności warunków materialnych swoich gospodarstw domowych. Zmianie ulegają natomiast proporcje osób spodziewających się poprawy i przewidujących pogorszenie. Od drugiej połowy 2005 roku obserwowaliśmy wzrost optymizmu respondentów wyrażający się przewagą optymistów nad pesymistami. Tendencja ta utrzymała się aż do kwietnia 2008 roku, kiedy to rejestrowaliśmy liczebną równowagę obu tych grup. Na początku 2009 roku znacznie więcej było osób spodziewających się pogorszenia niż poprawy, ale w kwietniu ubiegłego roku dysproporcje te się zmniejszyły, a następnie odsetek pesymistów zaczął spadać. W rezultacie, choć o stabilności przewidywań

w tym zakresie wciąż nie można mówić, to jednak w ostatnim roku utrzymuje się tendencja do spadku obaw przed pogorszeniem kondycji materialnej rodzin.

Pominięto „trudno powiedzieć”

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2009										2010		
	w procentach												
– poprawią się	12	16	17	16	16	16	14	19	18	21	23	20	16
– pozostaną bez zmian	62	64	69	70	68	70	71	69	70	67	66	68	74
– pogorszą się	26	20	14	14	16	14	15	12	12	12	11	12	10

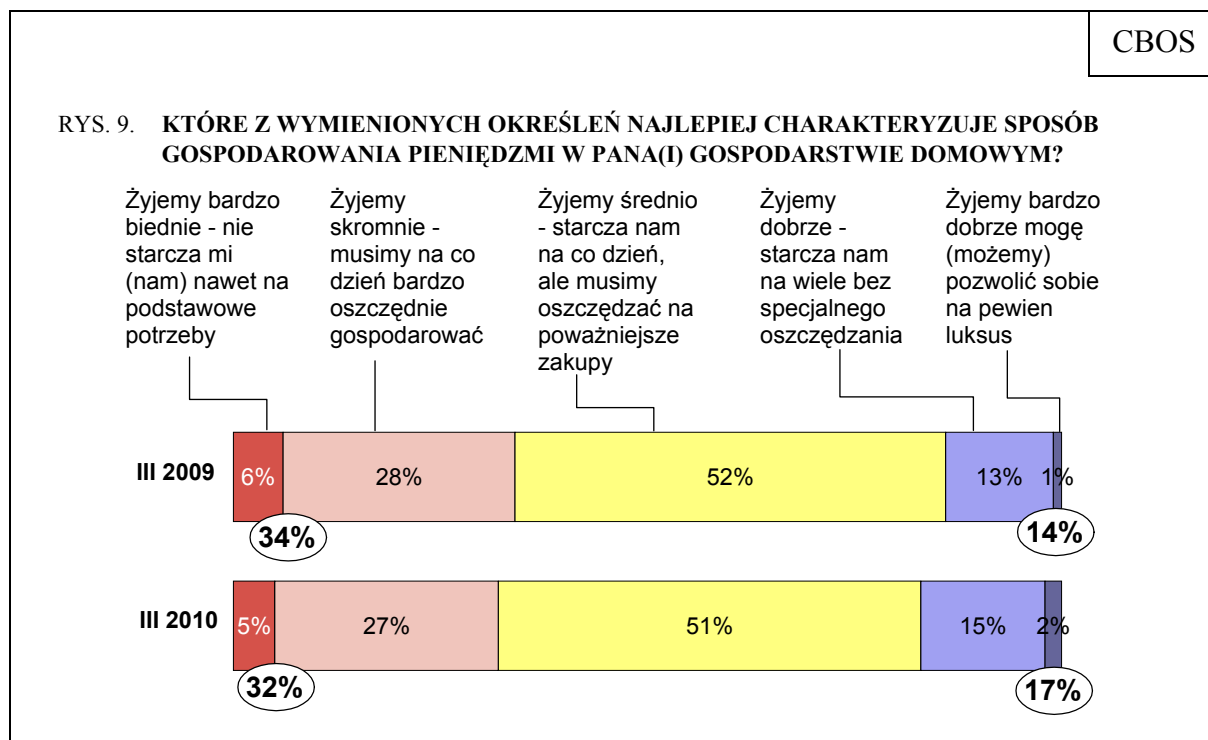
Niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych najbardziej powszechna jest opinia, że najbliższy rok nie przyniesie zmian w kondycji materialnej rodzin. Szczególnie często myślą tak rolnicy. Poprawy swoich warunków materialnych najczęściej oczekują natomiast osoby pracujące na własny rachunek, a także respondenci mający od 18 do 34 lat, uczniowie i studenci, osoby z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści wyższego szczebla oraz mieszkańcy dużych miast, liczących od 101 tys. do 500 tys. ludności). Pogorszenia obawiają się przede wszystkim badani mieszkający w złych warunkach materialnych, o najniższych dochodach na osobę w rodzinie (poniżej 500 zł), bezrobotni, gospodynie domowe oraz badani najstarsi, mający powyżej 65 lat (zob. tabele aneksowe).

SPOSÓB GOSPODAROWANIA PIENIĘDZMI I ZAGROŻENIE BIEDĄ

OCENY

Badani charakteryzując sposób gospodarowania pieniędzmi w swoich gospodarstwach domowych oraz możliwości zaspokojenia potrzeb najczęściej (51%) twierdzą, że żyją na średnim poziomie – starcza im na codzienne wydatki, natomiast muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy. Ponad jedna czwarta respondentów (27%) ocenia życie swoich rodzin jako skromne, co oznacza, że muszą na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować pieniędzmi, a pięciu na stu (5%) przyznaje, że oni i ich rodziny żyją bardzo biednie i nie starcza im nawet na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Jedynie co szósty ankietowany (17%) nie martwi się o zaspokojenie potrzeb oceniając, że jemu i jego rodzinie starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania, w tym dwóch na stu (2%) twierdzi, że może sobie pozwolić nawet na pewien luksus. Niemal dwukrotnie więcej jest zatem osób żyjących skromnie lub bardzo biednie (32%) niż tych, które żyją na poziomie wyższym od średniego (17%).

W porównaniu z pomiarem sprzed roku sytuacja nieco się poprawiła – przybyło (o 3 punkty procentowe) osób bardziej zamożnych, ubyło zaś (o 2 punkty) żyjących w niedostatku.

Sytuacja rodzin była najgorsza w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych, kiedy ponad połowa badanych określała swój poziom życia jako niższy od przeciętnego. Od jesieni 1995 roku poziom życia respondentów się poprawiał – przybywało gospodarstw domowych żyjących średnio, ubywało rodzin żyjących skromnie. Dopiero w roku 2005 zaobserwowaliśmy wzrost odsetka badanych oceniających swój poziom życia jako wyższy od przeciętnego, towarzyszył mu również wyraźny spadek liczby osób żyjących skromnie lub bardzo biednie. Najbardziej korzystny okazał się rok 2008 i choć w ubiegłym roku oceny respondentów znów się pogorszyły, obecnie są niemal takie same jak przed dwoma laty.

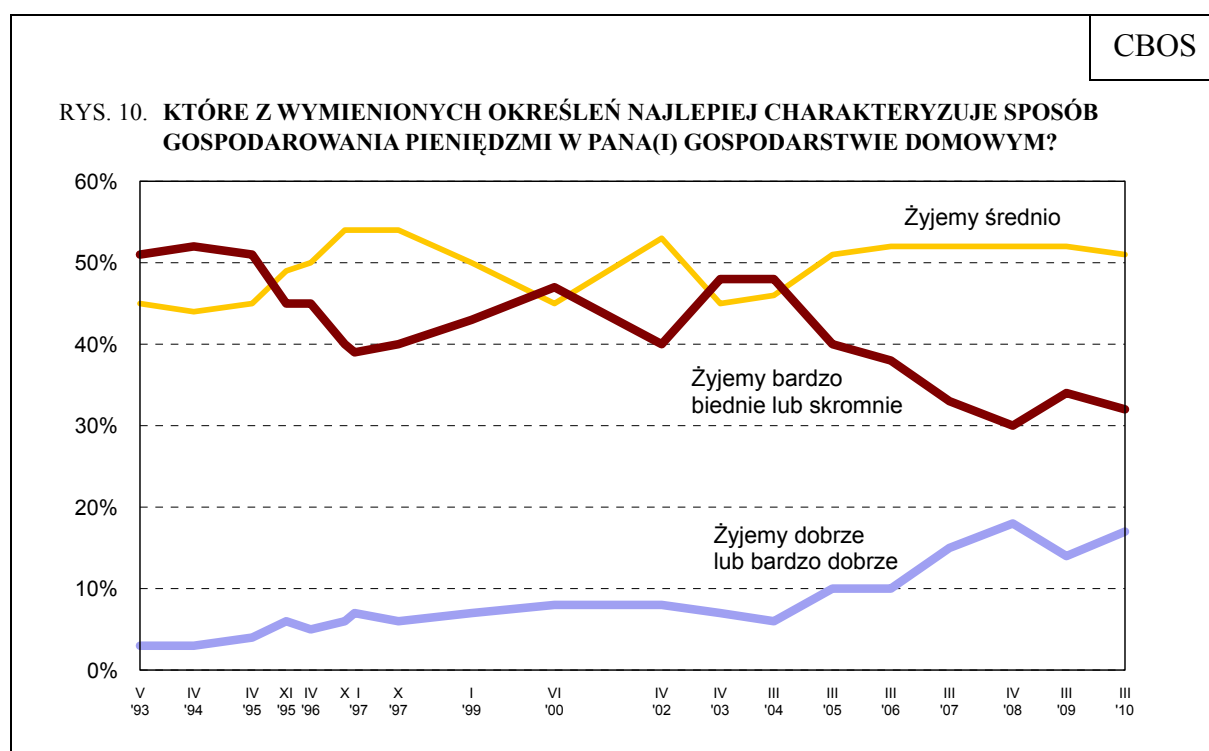

Tabela 5

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	VI '00	IV '02	IV '03	III '04	III '05	III '06	III '07	IV '08	III '09	III '10
	w procentach									
Żyjemy bardzo biednie	8	6	9	9	6	8	5	4	6	5
Żyjemy skromnie	39	34	39	39	34	30	28	26	28	27
Żyjemy średnio	45	53	45	46	51	52	52	52	52	51
Żyjemy dobrze	7	7	7	6	9	9	14	17	13	15
Żyjemy bardzo dobrze	1	1	0	0	1	1	1	1	1	2

Sposób gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie domowym zależy od położenia życiowego badanych (zob. tabele aneksowe). Bardzo wyraźnie powiązany jest z wysokością dochodów i oceną własnych warunków materialnych, a także poziomem wykształcenia, wiekiem i statusem społeczno-zawodowym ankietowanych. Im gorsze są ich warunki materialne, niższe dochody na osobę w rodzinie, wykształcenie oraz pozycja zawodowa, a także im są starsi, tym częściej deklarują, że żyją na niskim poziomie (skromnie lub nawet bardzo biednie). Do najbardziej upośledzonych w tym zakresie należą osoby o najgorszych warunkach materialnych oraz bezrobotni, a także renciści, badani z wykształceniem podstawowym, uzyskujący dochody *per capita* poniżej 500 zł. Wszyscy oni deklarują, że żyją bardzo biednie i nie starcza im nawet na podstawowe potrzeby.

Do respondentów, którzy żyją dobrze lub nawet bardzo dobrze, zdecydowanie najczęściej należą osoby o najwyższych dochodach, pracujące na własny rachunek oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści z wyższym wykształceniem. Co ciekawe, także uczniowie i studenci względnie często twierdzą, że starcza im na wiele bez specjalnego oszczędzania.

Tabela 6

Oceny poziomu życia rodzin	Subiektywne wskaźniki					
	jak się żyje rodzinie		warunki materialne gospodarstwa domowego		sposób gospodarowania pieniędzmi	
	w procentach					
Pozytywne	4	41	11	38	2	17
	37		27		15	
Przeciętne (średnie)	44	44	47	47	51	51
Negatywne	13	15	10	15	27	32
	2		5		5	

Pominięto „trudno powiedzieć”

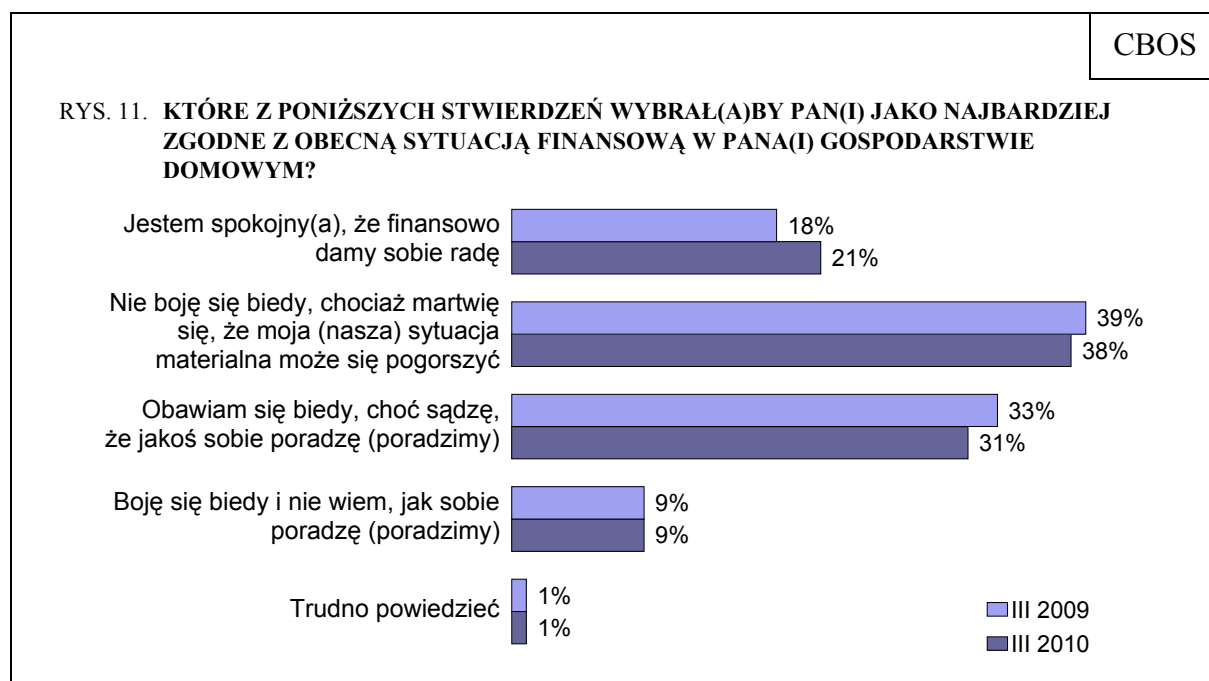
Opinie o sposobie gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie domowym są silnie skorelowane również z pozostałymi subiektywnymi wskaźnikami kondycji materialnej, tzn. ocenami poziomu życia rodzin ($r=0,62$) oraz materialnych warunków bytu gospodarstw domowych ($r=0,70$). Porównanie wyników uzyskanych na podstawie wszystkich trzech wskaźników dowodzi, że – bez względu na to, którą metodę pomiaru opinii zastosujemy – mniej więcej połowa respondentów uważa, że ich rodziny żyją na średnim poziomie. Pozostałe wnioski są jednak rozbieżne. Z analizy sposobu gospodarowania pieniędzmi w gospodarstwie domowym wynika, że odsetek rodzin żyjących w niedostatku jest niemal

dwukrotnie większy niż żyjących na poziomie ponadprzeciętnym. Pozostałe wskaźniki sugerują zależności odwrotne.

PRZEWIDYWANIA

Wciąż wysoki jest w Polsce poziom poczucia zagrożenia biedą – doświadcza go obecnie dwie piąte badanych (40%), w tym niemal co trzeci (31%) przewiduje, że przetrwa biedę, ale dziewięciu na stu (9%) nie ma takiej nadziei i nie wie, jak sobie poradzi. Ponad połowa ankietowanych (59%) jest wprawdzie wolna od lęku przed biedą, jednak przeważnie (38%) obawia się, że w ciągu najbliższego roku sytuacja materialna ich rodzin może się pogorszyć. Jedyne co piąty respondent (21%) jest spokojny, że jego gospodarstwo domowe finansowo da sobie radę i bez strachu myśli o przyszłości.

W porównaniu z rokiem ubiegłym nieznacznie (o 3 punkty) wzrósł odsetek osób, które nie martwią się o sytuację finansową swoich gospodarstw, zmalał zaś (o 2 punkty) odsetek badanych obawiających się biedy, choć wierzących, że jakoś dadzą sobie radę.

Analiza wyników uzyskanych w ostatnich dziesięciu latach wskazuje, że powoli, ale systematycznie wzrasta liczba badanych mających pełne poczucie bezpieczeństwa, spokojnych o sytuację finansową swoją i swojej rodziny. O ile w czerwcu 2000 roku jedynie co dziewiąty respondent (11%) wierzył, że finansowo da sobie radę, o tyle obecnie liczba

takich osób jest niemal dwukrotnie większa (21%). Jednocześnie obserwujemy wyraźny spadek odsetka respondentów najbardziej obawiających się biedy (z 18% do 9% w ciągu dziesięciu lat). Liczba tych, którzy wprawdzie nie boją się biedy, ale martwią się, że sytuacja materialna ich rodzin może się pogorszyć, a także osób obawiających się zagrożenia biedą, choć wierzących, że jakoś sobie poradzą, była w ostatnich latach względnie stabilna i w obu przypadkach oscylowała wokół 35%.

Tabela 7

Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	VI '00	IV '02	IV '03	III '04	III '05	III '06	III '07	IV '08	III '09	III '10
	w procentach									
Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	11	11	12	11	15	19	21	24	18	21
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że nasza sytuacja materialna może się pogorszyć	33	36	32	36	33	34	33	36	39	38
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	37	36	42	37	37	33	35	32	33	31
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy	18	15	14	15	14	13	9	8	9	9
Trudno powiedzieć	1	2	1	1	1	1	2	0	1	1

Poczucie zagrożenia biedą oraz bezpieczeństwa materialnego bardzo silnie związane jest ze sposobem gospodarowania pieniędzmi i możliwością zaspokojenia potrzeb ($r=0,51$). Zależy także od położenia życiowego badanych.

Tabela 8

Sposób gospodarowania pieniędzmi	Deklarowane poczucie bezpieczeństwa materialnego			
	Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	Nie boję się biedy, choć martwię się, że nasza sytuacja może się pogorszyć	Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy
	w procentach			
Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze	57	36	6	0
Żyjemy średnio	19	47	30	3
Żyjemy skromnie	5	27	49	16
Żyjemy bardzo biednie	13	11	15	61

Pominięto „trudno powiedzieć”

Bezradność wobec zagrożenia biedą zdecydowanie najczęściej ujawniają osoby, o których można powiedzieć, że są nią rzeczywiście zagrożone – dotyczy to niemal dwóch trzecich (61%) respondentów żyjących bardzo biednie. Należą do nich przede wszystkim

osoby najgorzej oceniające swoje warunki materialne, badani o najniższych dochodach *per capita*, a także bezrobotni.

Liczne są grupy osób, które obawy przed biedą wiążą z nadzieją na jej przezwycięzenie. Również i w tym wypadku deklarowany strach jest uzasadniony – blisko połowa z nich (49%) żyje skromnie i musi na co dzień oszczędnie gospodarować pieniędzmi. Taka postawa przeważa w rodzinach rolników, robotników wykwalifikowanych, bezrobotnych, osób z wykształceniem podstawowym, a także – nieznacznie – emerytów i rencistów oraz gospodyń domowych.

Postawa pozbawiona lęku przed biedą, ale nacechowana obawą przed pogorszeniem sytuacji materialnej rodziny najczęściej charakteryzuje osoby o średnich i wysokich dochodach, pracowników usług, pracowników administracyjno-biurowych, robotników wykwalifikowanych, respondentów pracujących na własny rachunek oraz uczniów i studentów. Na ogół (47%) jest powiązana z życiem na średnim poziomie i przymusem oszczędzania na poważniejsze zakupy.

Poczucie bezpieczeństwa materialnego rodziny najczęściej cechuje respondentów najlepiej sytuowanych i najlepiej wykształconych, a z grup społeczno-zawodowych – przedstawicieli kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem oraz średni personel i techników. Ponad połowa z nich (57%) to osoby, które żyją dobrze lub nawet bardzo dobrze i mogą sobie pozwolić na pewien luksus.

W ciągu ostatniego roku właściwie nie zmieniły się opinie na temat poziomu życia Polaków oraz warunków materialnych ich rodzin, co więcej – nieznacznie wzrosła nawet liczba gospodarstw domowych cieszących się dobrobytem. Z drugiej strony, w porównaniu z sytuacją sprzed roku, kiedy to w przewidywaniach dotyczących kondycji rodzin respondentów wyraźnie dało się odczuć negatywne wpływy spowolnienia gospodarczego w kraju, nastąpiła poprawa. Przede wszystkim istotnie zmalała liczba osób najbardziej pesymistycznie myślących o przyszłości, nieznacznie wzrosło zaś poczucie bezpieczeństwa finansowego rodzin.

Opracowała
Katarzyna WĄDOŁOWSKA

A N E K S

Tabela 1

		Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:			Liczba osób
		dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	
		%	%	%	
Ogółem		41	44	15	994
Płeć	Mężczyźni	39	46	15	461
	Kobiety	42	43	15	533
Wiek	18-24 lata	60	34	6	137
	25-34	64	28	8	176
	35-44	47	42	11	160
	45-54	36	44	20	148
	55-64	18	61	21	183
	65 lat i więcej	26	53	21	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	33	49	17	375
	Miasto do 20 tys.	40	51	10	129
	20-100 tys.	40	45	15	193
	101-500 tys.	50	36	14	163
	501 tys. i więcej mieszk.	50	35	15	134
Wykształcenie	Podstawowe	28	49	23	266
	Zasadnicze zawodowe	31	52	18	245
	Średnie	44	44	11	332
	Wyższe	70	25	5	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	76	20	4	81
	Średni personel, technicy	55	44	2	39
	Pracownicy adm.-biurowi	61	31	7	71
	Pracownicy usług	54	38	8	59
	Robotnicy wykwalifikowani	40	46	14	128
	Robotnicy niewykwalifik.	19	63	18	46
	Rolnicy	30	48	22	53
	Pracujący na własny rach.	54	39	7	38
Bierni zawodowo	Renciści	11	56	33	66
	Emeryci	24	56	20	228
	Uczniowie i studenci	59	35	6	86
	Bezrobotni	24	48	28	55
	Gospodynie domowe i inni	50	32	18	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	56	36	8	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	56	38	7	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	52	37	11	213
	prywatnym gosp. rolnym	36	51	13	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	27	45	28	137
	501-750	26	49	26	139
	751-1000	39	50	11	174
	1001-1500	44	48	7	130
	Powyżej 1500 zł	72	26	2	139
Ocena własnych war. mater.	Źłe	8	28	64	151
	Średnie	16	74	10	470
	Dobre	85	14	1	373
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	27	53	20	85
	Raz w tygodniu	40	46	14	478
	1-2 razy w miesiącu	44	46	10	131
	Kilka razy w roku	39	44	17	211
	W ogóle nie uczestniczy	56	28	16	89
Poglądy polityczne	Lewica	50	38	12	127
	Centrum	42	46	12	291
	Prawica	46	43	12	305
	Trudno powiedzieć	29	48	23	272

Tabela 2

		Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:				Liczba osób
		lepiej niż obecnie	tak samo jak obecnie	gorzej niż obecnie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		20	61	11	8	995
Płeć	Mężczyźni	22	60	10	8	462
	Kobiety	19	62	12	6	533
Wiek	18-24 lata	29	62	4	6	137
	25-34	39	50	5	6	176
	35-44	23	64	7	6	160
	45-54	17	64	10	9	149
	55-64	12	65	17	6	183
	65 lat i więcej	6	63	20	11	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	18	65	11	6	376
	Miasto do 20 tys.	23	57	11	9	129
	20-100 tys.	17	66	9	8	193
	101-500 tys.	25	51	13	11	163
	501 tys. i więcej mieszk.	24	59	11	5	134
Wykształcenie	Podstawowe	16	65	12	7	266
	Zasadnicze zawodowe	20	59	11	10	245
	Średnie	20	61	11	8	332
	Wyższe	31	57	9	3	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	57	9	4	81
	Średni personel, technicy	21	70	1	7	39
	Pracownicy adm.-biurowi	25	68	4	3	71
	Pracownicy usług	26	63	10	1	59
	Robotnicy wykwalifikowani	22	61	5	12	128
	Robotnicy niewykwalifik.	16	54	19	11	46
	Rolnicy	2	83	10	5	53
	Pracujący na własny rach.	40	46	9	5	38
Bierni zawodowo	Renciści	12	63	15	10	66
	Emeryci	7	64	20	8	228
	Uczniowie i studenci	33	58	3	6	86
	Bezrobotni	28	43	13	16	56
	Gospodynie domowe i inni	35	56	9		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	64	7	6	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	31	60	5	4	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	58	9	6	213
	prywatnym gosp. rolnym		87	8	4	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	53	16	9	137
	501-750	17	66	12	5	139
	751-1000	19	61	12	7	174
	1001-1500	19	66	8	7	130
	Powyżej 1500 zł	28	62	4	6	139
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	46	27	11	151
	Średnie	14	67	12	7	471
	Dobre	31	60	4	6	373
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	19	66	13	3	85
	Raz w tygodniu	17	64	12	7	478
	1-2 razy w miesiącu	26	55	9	10	131
	Kilka razy w roku	21	60	11	8	212
	W ogóle nie uczestniczy	32	54	9	5	89
Poglądy polityczne	Lewica	30	57	9	5	127
	Centrum	18	66	11	5	291
	Prawica	24	59	11	6	305
	Trudno powiedzieć	15	60	13	12	272

Tabela 3

		Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:			Liczba osób
		złe	ani dobre, ani złe	dobre	
		%	%	%	
Ogółem		15	47	38	995
Płeć	Mężczyźni	17	47	37	462
	Kobiety	14	48	38	533
Wiek	18-24 lata	9	39	52	137
	25-34	9	34	57	176
	35-44	13	45	42	160
	45-54	24	40	36	149
	55-64	17	63	20	183
	65 lat i więcej	19	58	23	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	54	30	376
	Miasto do 20 tys.	11	49	40	129
	20-100 tys.	15	44	41	193
	101-500 tys.	18	38	44	163
	501 tys. i więcej mieszk.	11	45	44	134
Wykształcenie	Podstawowe	23	55	22	266
	Zasadnicze zawodowe	20	53	26	245
	Średnie	10	46	44	332
	Wyższe	5	27	68	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1	23	76	81
	Średni personel, technicy	3	40	58	39
	Pracownicy adm.-biurowi	10	28	62	71
	Pracownicy usług	16	46	38	59
	Robotnicy wykwalifikowani	15	51	34	128
	Robotnicy niewykwalifik.	29	58	13	46
	Rolnicy	16	58	25	53
	Pracujący na własny rach.	5	20	75	38
Bierni zawodowo	Renciści	25	61	14	66
	Emeryci	18	61	21	228
	Uczniowie i studenci	3	42	55	86
	Bezrobotni	38	45	17	56
	Gospodynie domowe i inni	22	42	36	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	37	56	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	12	37	51	82
	sekt. prywat. poza rolnict.	12	39	49	213
	prywatnym gosp. rolnym	13	53	34	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	35	46	19	137
	501-750	22	57	22	139
	751-1000	14	49	37	174
	1001-1500	6	51	43	130
	Powyżej 1500 zł	3	26	72	139
Ocena własnych war. mater.	Złe	100			151
	Średnie		100		471
	Dobre			100	373
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	12	64	25	85
	Raz w tygodniu	14	48	38	478
	1-2 razy w miesiącu	13	50	38	131
	Kilka razy w roku	20	45	35	212
	W ogóle nie uczestniczy	18	29	54	89
Poglądy polityczne	Lewica	14	42	43	127
	Centrum	13	48	39	291
	Prawica	11	44	45	305
	Trudno powiedzieć	22	53	25	272

Tabela 4

		Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:			Liczba osób
		pogorszą się	pozostaną bez zmian	poprawią się	
Ogółem		10	74	16	995
Płeć	Mężczyźni	10	69	20	462
	Kobiety	9	78	13	533
Wiek	18-24 lata	7	70	24	137
	25-34	4	66	30	176
	35-44	9	70	20	160
	45-54	8	80	11	149
	55-64	13	78	9	183
	65 lat i więcej	16	78	5	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	78	13	376
	Miasto do 20 tys.	8	75	17	129
	20-100 tys.	7	80	14	193
	101-500 tys.	15	60	25	163
	501 tys. i więcej mieszk.	10	71	18	134
Wykształcenie	Podstawowe	10	78	12	266
	Zasadnicze zawodowe	13	70	17	245
	Średnie	9	75	16	332
	Wyższe	5	71	23	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	71	24	81
	Średni personel, technicy		79	21	39
	Pracownicy adm.-biurowi	7	73	20	71
	Pracownicy usług	8	71	21	59
	Robotnicy wykwalifikowani	7	76	16	128
	Robotnicy niewykwalifik.	13	74	13	46
	Rolnicy	6	86	8	53
	Pracujący na własny rach.	3	62	36	38
Bierni zawodowo	Renciści	12	81	6	66
	Emeryci	14	78	8	228
	Uczniowie i studenci	5	67	27	86
	Bezrobotni	19	62	19	56
	Gospodynie domowe i inni	18	66	16	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	6	77	17	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	3	71	26	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	7	71	22	213
	prywatnym gosp. rolnym	5	85	11	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	67	16	137
	501-750	12	74	15	139
	751-1000	7	79	14	174
	1001-1500	9	77	14	130
	Powyżej 1500 zł	2	74	23	139
Ocena własnych war. mater.	Złe	32	58	11	151
	Średnie	9	82	9	471
	Dobre	2	70	27	373
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9	79	12	85
	Raz w tygodniu	11	77	13	478
	1-2 razy w miesiącu	7	74	19	131
	Kilka razy w roku	9	70	20	212
	W ogóle nie uczestniczy	10	64	26	89
Poglądy polityczne	Lewica	13	65	23	127
	Centrum	8	75	17	291
	Prawica	9	73	18	305
	Trudno powiedzieć	11	79	11	272

Tabela 5

		Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?					Liczba osób
		Żyjemy bardzo biednie	Żyjemy skromnie	Żyjemy średnio	Żyjemy dobrze	Żyjemy bardzo dobrze	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		5	27	51	15	2	995
Płeć	Mężczyźni	5	25	53	14	3	462
	Kobiety	4	29	49	16	2	533
Wiek	18-24 lata	2	18	49	27	4	137
	25-34	2	16	57	22	3	176
	35-44	4	20	61	13	2	160
	45-54	7	29	47	16	1	149
	55-64	7	34	50	9	1	183
	65 lat i więcej	6	42	43	8	1	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	5	32	53	9	2	376
	Miasto do 20 tys.	3	21	63	13		129
	20-100 tys.	6	27	47	19	1	193
	101-500 tys.	6	24	43	23	3	163
	501 tys. i więcej mieszk.	2	23	49	21	5	134
Wykształcenie	Podstawowe	9	38	40	11	2	266
	Zasadnicze zawodowe	6	33	51	10	1	245
	Średnie	2	22	59	15	2	332
	Wyższe	1	9	54	32	4	151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1	3	59	32	6	81
	Średni personel, technicy		17	49	29	5	39
	Pracownicy adm.-biurowi	1	11	58	25	4	71
	Pracownicy usług	6	17	62	15		59
	Robotnicy wykwalifikowani	4	27	55	14	1	128
	Robotnicy niewykwalifik.	6	36	50	7		46
	Rolnicy	3	27	62	4	3	53
	Pracujący na własny rach.		7	61	25	7	38
Bierni zawodowo	Renciści	10	39	48	3		66
	Emeryci	5	41	45	7	1	228
	Uczniowie i studenci	1	19	47	29	3	86
	Bezrobotni	18	36	39	7		55
	Gospodynie domowe i inni	5	41	38	16		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	14	53	25	4	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa		19	54	24	4	82
	sekt. prywat. poza rolnict.	2	15	62	17	3	213
	prywatnym gosp. rolnym	2	23	64	7	4	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	15	37	42	5	1	137
	501-750	5	41	43	10	1	139
	751-1000	3	34	52	11		174
	1001-1500	1	17	66	15	1	130
	Powyżej 1500 zł		9	48	33	10	139
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	63	12			151
	Średnie	1	35	61	2	0	471
	Dobre	0	2	54	38	5	373
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8	45	39	8		85
	Raz w tygodniu	4	26	55	14	1	478
	1-2 razy w miesiącu	3	21	54	20	2	131
	Kilka razy w roku	7	28	48	14	3	211
	W ogóle nie uczestniczy	5	22	43	23	6	89
Poglądy polityczne	Lewica	5	22	48	22	4	127
	Centrum	3	29	53	14	2	290
	Prawica	4	23	52	18	3	305
	Trudno powiedzieć	7	32	50	11	1	272

Tabela 6

		Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?					Liczba osób
		Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że nasza sytuacja materialna może się pogorszyć	Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		21	38	31	9	1	995
Płeć	Mężczyźni	22	39	30	7	2	462
	Kobiety	21	37	31	10	1	533
Wiek	18-24 lata	28	37	26	5	4	137
	25-34	34	42	21	3		176
	35-44	20	41	34	5	1	160
	45-54	15	39	31	13	1	149
	55-64	15	32	40	12	1	183
	65 lat i więcej	18	37	31	13	2	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	37	37	7	2	376
	Miasto do 20 tys.	16	37	37	10	0	129
	20-100 tys.	24	38	26	10	2	193
	101-500 tys.	29	37	22	12	1	163
	501 tys. i więcej mieszk.	26	42	25	6	1	134
Wykształcenie	Podstawowe	16	29	37	15	2	266
	Zasadnicze zawodowe	14	37	36	11	1	245
	Średnie	23	44	27	4	2	332
	Wyższe	40	41	17	3		151
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	43	39	15	3		81
	Średni personel, technicy	41	40	19			39
	Pracownicy adm.-biurowi	34	39	24	2		71
	Pracownicy usług	22	51	23	4		59
	Robotnicy wykwalifikowani	18	45	27	10		128
	Robotnicy niewykwalifik.	5	34	43	13	4	46
	Rolnicy	14	26	51	8	2	53
Pracujący na własny rach.	41	47	12			38	
Bierni zawodowo	Renciści	9	36	38	14	3	66
	Emeryci	12	35	37	14	1	228
	Uczniowie i studenci	27	39	26	2	5	86
	Bezrobotni	16	26	34	20	3	56
	Gospodynie domowe i inni	23	32	36	9		46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	39	22	5		135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	51	27	5	1	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	28	45	22	5		213
	prywatnym gosp. rolnym	12	27	55	5	2	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	8	32	41	20		137
	501-750	15	30	41	13	1	139
	751-1000	17	43	31	8	1	174
	1001-1500	25	40	27	6	1	130
	Powyżej 1500 zł	43	43	12	1	1	139
Ocena własnych war. mater.	Złe	5	17	43	34	0	151
	Średnie	10	40	41	6	2	471
	Dobre	42	43	12	1	0	373
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	18	31	34	15	2	85
	Raz w tygodniu	18	41	33	7	1	478
	1-2 razy w miesiącu	26	36	32	6	1	131
	Kilka razy w roku	23	34	30	10	3	212
	W ogóle nie uczestniczy	31	40	16	11	1	89
Poglądy polityczne	Lewica	27	38	26	5	3	127
	Centrum	18	41	31	9	1	291
	Prawica	24	42	27	6	0	305
	Trudno powiedzieć	19	30	36	13	3	272